

СТАНОВИЩЕ

От член на НЖ: Христина Милева Тончева-Годорова –
професор, д.ф.н. в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“
за дисертационен труд за придобиване на образователната
и научната степен „доктор“

Автор на дисертационния труд: ТАТЯНА ИВАНОВНА БРАГА
Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“

Тема на дисертационния труд: **ОДЕСКИТЕ ДАМАСКИНИ ОТ СБИРКАТА
НА В. И. ГРИГОРОВИЧ – ЧАСТ ОТ БЪЛГАРСКОТО КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО
НАСЛЕДСТВО. ПАЛЕОГРАФИЯ, КОДИКОЛОГИЯ, ДАТИРОВКА“**

Със заповед № РД-09-28/29.11 2021 г. ТАТЯНА ИВАНОВНА БРАГА е зачислена в докторска програма Български език, област на висше образование 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *Филология*, научна специалност *История на българския език* за нуждите на Секцията за история на българския език към Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“, София. Научен ръководител е проф. д-р Елка Мирчева.

Представеният комплект материали е в съответствие с Оценката на подготовката на докторанти в БАН по кредитна система и с Минималните изисквания по научни области според *Правилника за условията и реда на придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН*, приет с Решение на ОС на БАН от 20.05. 2019 г. Изпълнението на образователната и на научната програма на докторанта включва 488 кредита.

Дисертационната разработка представя авторката като един завършен лингвист изследовател, който демонстрира солидни познания в проучването на ръкописни паметници от българското историколингвистично наследство. В обсега на нейните многогодишни научни интереси особено внимание заемат профилът на женското присъствие в епохата на Средновековието, лексикалните заемки от османо-турския език в новобългарските паметници, палеографските особености на дамаскините, приписките и бележките в тях и др.

Много приятно впечатление създава изключително точната и коректна употреба на редица палеославистични термини и концептуални формулировки, като „старобългарска литература“, „старобългарски език“, „старобългарска писменост“, които не могат да се срещнат, за съжаление, в публикациите на редица други (вкл. и руски) учени. Направени са терминологични уточнения относно понятията „дамаскинови сборници“, „сборници със смесено съдържание“ поради необходимостта да се изчистят неяснотите около дефинирането на това ръкописно наследство у по-старите автори.

В дисертационния си труд колегата Брага е съсредоточила своето внимание върху т.нар. Одески дамаскини (четири книги от XVII-XVIII век) от Григоровичевата сбирка, които е проучвала *de visu* в Одеската национална библиотека. Авторката подробно е проследила всички известни досега в науката класификации на дамаскините, като прецизно

е вместила в тях Одеските дамаскини, направила е палеографско и кодикологично описание, локализация, класификация и описание на лексикалните особености на ръкописите. Тя е използвала съвременна методология и подходяща класификация, научнообосновани критерии за описание, които традиционно се прилагат в историколингвистичната наука днес. Въз основа на палеографски и кодикологични наблюдения е предложила датироване на два от сборниците. Одеският дамаскин № 36 (62) е датирован към края на XVII век. Това датироване се основава на публикувани вече хипотези на други учени (Е. Дьомина, О. Младенова, Б. Велчева). Ръкописът е атрибутиран към Карловско-аджарската книжовна школа, като е изказано колебливо предположение – че негови създатели са анонимни кописти (с. 116, 117), а на с. 120 – че е дело на ученици на йерей Аврам Димитриевич. Самата авторка признава, че са необходими по-задълбочени изследвания, за да се провери тази хипотеза, тук наистина е права, атрибуцията не почива на достатъчно убедителни данни.

Според колегата Брага датирован е и Одеският дамаскин № 37 (63), това датироване също се базира на изказани мнения от други учени преди нея (Д. Петканова, О. Младенова, Б. Велчева), тя всъщност се придържа към тяхната хипотеза за датироването към средата на XVIII век и го свързва с Котленския книжовен център (с. 128-129). За съжаление, поради липсата на снимков материал е трудно да се прецени дали според буквените начертания и художественото оформление този дамаскин може да бъде атрибутиран към посочената книжовна школа, и тук са необходими по-задълбочени калиграфски проучвания.

Умело е подходено към проблема за несигурния топоним Пошехонье, чрез съпоставка на различен тип източници авторката е установила действителната истина за сгрешената локализация на паметника (с. 122). Аналогично, с упорито използване на различни достоверни източници, дисертантката е решила и въпроса около неясното разчитане на махалата Тука или Чука (с. 149). Открила е грешки, дължащи се на неправилното подвързване на Дамаскин № 39 (65) и съответно ги е поправила (с. 159).

Бих искала да обърна внимание на наложилото се от много години производно прилагателно „котленски“, което се среща не само в топоними (Котленски проход), но също и в научните описания (Котленски книжовен център). Всъщност от словообразователна гледна точка би следвало от названието на град Котел производните прилагателни да имат облика „котелски“.

Лично на мен най-интересна ми бе четвъртата глава от изследването – „Към въпроса за лексикалната характеристика на Одеските дамаскини“ (с. 163 и нат.) Проучването на домашната лексика, както и на чуждите заемки в Одеските дамаскини, полисемията, семантичните конотации в диахронен и в синхронен план, както и на типологичните лексикални групи е много сложна и обемна задача, която не може да се разгърне в пълнота в рамките на една глава от дисертационен труд, но определено повдига завесата на преводаческата и съставителската дейност на редица наши книжовни дейци от предвъзрожденската епоха, съвсем естествено се проследява историческата приемственост между старобългарското и новобългарското лексикално богатство. Изключително интересни и заслужаващи особено внимание са лексикалните облици, регистрирани в Одеските дамаскини, които не са засвидетелствани в РКЕНО (Речника на книжовния български език на народна основа от XVII век), а също и в Речника на Найдено Геров. Много любопитни са и тези лексеми, които са променили своята семантика от старобългарския период до дамаскиновите преписи, като влъхва, кош¹на, както и такива, които са прекратили своя исторически живот, като пизма.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Участничката в конкурса е представила достатъчен брой научни публикации. В работите ѝ има оригинални научни и приложни приноси, някои от които са публикувани в списания и научни сборници, издадени от международни академични издателства. В тези разработки не съм открила данни за плагиатство.

Бих искала да подчертая, че представеният текст притежава всички качества на дисертационен труд, в него е демонстриран увереният изследователски почерк на Татяна Брага, нейната прецизност и умелост при работата с ръкописни паметници, при анализирането на техните палеографски и езикови особености.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята положителна оценка за присъждането на образователната и научната степен „доктор“ на **Татяна Ивановна Брага** по област на ВО 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *Филология*, научна специалност *История на българския език*.

Пловдив, 14 юли, 2022 г.

Изготвила становището:

Проф. д.ф.н. Христина Тончева-Тодорова